

POSTANOWIENIE

Dnia 14 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska

w sprawie z powództwa A. J. i Z. J.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o zapłatę

na skutek skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 13 października 2022 r., sygn. I ACa 378/22,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 14 września 2023 r.

wniosku sędziego Sądu Najwyższego X.Y. o wyłączenie go od orzekania w sprawie toczącej się przed Sądem Najwyższym pod sygn. I CSK 660/23,

pozostawia wniosek bez rozpoznania.

UZASADNIENIE

Oświadczeniem z 7 września 2023 r., złożonym w trybie art. 51 w zw. z art. 48 i art. 49 k.p.c., SSN X.Y. zawiadomił o istnieniu okoliczności wskazujących na podstawy jego wyłączenia od orzekania w sprawie I CSK 660/23. SSN X.Y. oświadczył, że z uwagi na treść wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 8 listopada 2021 r., wydanego w sprawach *Dolińska-Ficek, Ozimek*, 49868/19 i 57511/19 – w którym stwierdzono, że orzeczenie wydane przez sąd, w składzie którego uczestniczy sędzia powołany na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r.,

poz. 3), narusza standard z art. 6 Konwencji (sądu ustanowionego ustawą) – zachodzi poważne ryzyko traktowania orzeczenia wydanego w takiej sytuacji jak w warunkach nieważności postępowania oraz ryzyko powstania roszczeń odszkodowawczych.

Zarządzeniem z 7 września 2023 r., I CSK 660/23, Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Cywilnej, na podstawie art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093, dalej: „u.SN”), przekazał wniosek (oświadczenie) SSN X.Y. z 7 września 2023 r. Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych wraz z aktami sprawy celem nadania mu dalszego biegu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 26 § 2 zd. 1 u.SN, do wyłącznej właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Przy czym wniosek o wyłączenie sędziego skierowany do rozpoznania Sądu Najwyższego na podstawie art. 26 § 2 u.SN, obejmujący ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem powołania sędziego lub jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości, podlega pozostawieniu bez rozpoznania na podstawie art. 26 § 3 u.SN.

Dokonując wykładni art. 26 § 2 u.SN należy wziąć pod uwagę treść art. 49 § 1 k.p.c., który przewiduje wyłączenie sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Chodzi w tym wypadku o sytuację, która w kontekście okoliczności konkretnego stosunku prawnoprocesowego może wywoływać podejrzenie co do sposobu sprawowania urzędu przez sędziego. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że celem instytucji przewidzianej w powołanym art. 49 § 1 k.p.c. jest wyeliminowanie nie tylko wątpliwości stron, ale także wątpliwości samego sędziego,

który może obawiać się, że jego rozstrzygnięcie może być postrzegane jako nie w pełni bezstronne. Instytucja przewidziana w art. 49 k.p.c. ma zagwarantować brak jakichkolwiek podejrzeń, że na rozstrzygnięcie konkretnej sprawy przez określonego sędziego będą wpływać czynniki zewnętrzne ograniczające jego swobodę przy orzekaniu (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 4 kwietnia 2019 r., I NO 27/19; 21 kwietnia 2020 r., I NWW 2/20). Nie chodzi tu jednak o obiektywny brak bezstronności sędziego, ale o to, jak okoliczności, które go dotyczą, mogą być odbierane przez inne osoby (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2009 r., I CSK 465/08; postanowienie Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2020 r., I NWW 2/20).

Instytucja wyłączenia sędziego przewidziana w art. 49 § 1 k.p.c. pozostaje przy tym w określonej relacji do art. 26 § 2 u.SN. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że pierwszy z powołanych przepisów stanowi podstawę prawną wystąpienia przez stronę (lub samego sędziego) z wnioskiem (odpowiednio żądaniem) o wyłączenie sędziego, drugi zaś powierza Sądowi Najwyższemu rozpoznanie takiego wniosku (żądania) w sytuacji, w której obejmuje on (ono) m.in. zarzut braku niezawisłości sędziego. Ponieważ jednak okoliczności wywołujących uzasadnione wątpliwości co do bezstronnego osądzenia danej sprawy w rozumieniu art. 49 k.p.c. nie można całkowicie i w pełni utożsamiać z kategorią niezawisłości sędziowskiej, którą posługuje się art. 26 § 2 u.SN, stąd też ewentualna ocena, czy dany wniosek o wyłączenie sędziego został złożony w trybie procesowym (tj. na podstawie art. 49 § 1 k.p.c.) czy też w trybie art. 26 § 2 u.SN, musi się wiązać z ustaleniem, czy wniosek ten zawiera konkretny zarzut braku niezawisłości sędziowskiej. Chodzi tu przy tym o wykazanie istnienia takiej przeszkody odnoszącej się do sprawowanego urzędu, która wyłączałaby możliwość zachowania przez sędziego standardu orzekania w sposób niezawisły (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z: 21 kwietnia 2020 r., I NWW 2/20; 3 czerwca 2020 r., I NWW 18/20).

Sąd Najwyższy konsekwentnie przyjmuje, że wniosek o wyłączenie sędziego wchodzi w zakres przedmiotowy art. 26 § 2 u.SN, jeżeli są w nim podnoszone argumenty odnoszące się do okoliczności związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości w ogólności, w tym brakiem niezależności sądu wobec organów

pozasądowych, brakiem samodzielności sędziego wobec władz i innych organów sądowych, czy brakiem niezależności od wpływu czynników społecznych i politycznych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 3 czerwca 2020 r., I NWW 16/20; 27 maja 2021 r., I NWW 41/21).

W świetle ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, z zarzutem braku niezawisłości sędziego, o którym mowa w art. 26 § 2 u.SN, mamy zatem do czynienia w sytuacji, gdy wniosek o wyłączenie sędziego oparty jest na argumentach związanych z okolicznościami odnoszącymi się do zewnętrznej niezawisłości sędziego (*Ibidem*).

Aspekt zewnętrzny niezawisłości sędziowskiej wymaga, aby dany organ wypełniał swoje zadania w pełni autonomicznie, bez podległości w ramach hierarchii służbowej, bez podporządkowania komukolwiek, w sposób wolny od nakazów czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, pozostając w ten sposób pod ochroną przed ingerencją i naciskami z zewnątrz, które mogą zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 maja 2021 r., I NWW 41/21; zob. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z: 19 listopada 2019 r., C 624/18 i C 625/18, pkt 120 i 122; 25 lipca 2018 r., C 216/18, pkt 63 i 65; 24 czerwca 2019 r., C-619/18, pkt 72 i 73 oraz orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 6 listopada 2018 r., w sprawie *Ramos Nunes de Carvalho e Sá* przeciwko Portugalii, CE:ECHR:2018:1106JUD005539113, § 150 i przytoczone tam orzecznictwo).

W postanowieniu z 3 czerwca 2020 r., I NWW 18/20, Sąd Najwyższy, wskazując na treść art. 26 § 3 u.SN, trafnie wyróżnił trzy rodzaje wniosków o wyłączenie sędziego opartych na „zarzucie braku niezawisłości sędziego”, o którym mowa w art. 26 § 2 u.SN, tj.:

1) wnioski o wyłączenie sędziego, obejmujące zarzut braku niezawisłości i jednocześnie obejmujące ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem powołania sędziego;

2) wnioski o wyłączenie sędziego, obejmujące zarzut braku niezawisłości i jednocześnie obejmujące ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem umocowania sędziego do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości;

3) wnioski o wyłączenie sędziego, obejmujące zarzut braku niezawisłości, które jednak nie obejmują ww. ustaleń lub ocen.

W pierwszym przypadku, wniosek obejmujący ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem powołania sędziego, opiera się na twierdzeniu wnioskodawcy, że sędzia, którego dotyczy, nie został w istocie powołany na urząd sędziego; sędzią więc nie jest, co samo w sobie zawiera zarzut braku niezawisłości (niezawisłość cechuje bowiem wyłącznie sędziów, a zatem kwestionowanie powołania jest jednocześnie kwestionowaniem niezawisłości). Sąd Najwyższy podkreślił jednak, że zarzuty, o których mowa w art. 26 § 2 u.SN, nie mogą dotyczyć oceny tego, czy dana osoba jest sędzią, a więc polegać na rozstrzygnięciu w przedmiocie przysługiwania osobie objętej wnioskiem statusu sędziowskiego. Ograniczenie to stanowi konsekwencję przewidzianej na poziomie konstytucyjnym procedury powoływania sędziów przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa (art. 179 Konstytucji RP) i wiąże się z rozstrzygnięciem przez ustawodawcę, że akt powołania stanowi podstawę prawno-konstytucyjnego stosunku łączącego osobę sędziego z Rzeczpospolitą Polską, który – jako taki – nie może być przedmiotem kontroli sądowej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 października 2019 r., I NOZP 2/19; zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2020 r., I NWW 2/20).

W drugim z powołanych wyżej przypadków, wniosek o wyłączenie sprowadza się do twierdzenia, że sędzia co prawda został powołany na urząd sędziego (powołanie nie jest kwestionowane), a zatem posiada on status sędziego, ale w związku z zaistnieniem określonych okoliczności (np. powołanie na urząd sędziego po przeprowadzeniu postępowania ukształtowanego ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa), kwestionowane jest jego *votum* – umocowanie do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w postanowieniu z 3 czerwca 2020 r., nieuprawnione jest kwestionowanie samego *votum* sędziowskiego w całości lub w części, które stanowi nieodłączny element wykonywania władzy sędziowskiej. Zdaniem Sądu Najwyższego, instytucja wyłączenia sędziego nie może służyć generalnemu wykluczeniu sędziego z orzekania, czy to przez bliżej niesprecyzowany czas, czy tym bardziej na zawsze.

W trzecim z wyżej wyróżnionych przypadku, wniosek o wyłączenie sędziego opiera się na zarzucie braku niezawisłości sędziego, jednak nie obejmuje ustalenia oraz oceny zgodności z prawem powołania sędziego ani jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości.

W konsekwencji w judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że wobec treści art. 26 § 3 u.SN, regulującego skutki procesowe złożenia wniosku dotyczącego wyłączenia sędziego obejmującego ustalenie lub ocenę zgodności z prawem powołania sędziego lub jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości, do rozpoznania merytorycznego kwalifikują się tylko wnioski z trzeciej kategorii, w których podnoszony jest zarzut braku niezawisłości sędziego, a zatem inny niż związany z kwestionowaniem statusu sędziego lub jego *votum*. Kwestionowanie statusu sędziego lub jego *votum* jest niedopuszczalne. Taka interpretacja art. 26 § 3 u.SN gwarantuje nienaruszalność istoty instytucji wyłączenia sędziego, która zaliczana jest do gwarancji procesowych niezawisłości sędziego, a tym samym przeciwdziała nadużywaniu instytucji wyłączenia sędziego i wykorzystywaniu jej w taki sposób, który w istocie może prowadzić do naruszenia tych gwarancji, czy wręcz jako instrumentu paraliżu wymiaru sprawiedliwości. Konsekwencją złożenia takiego wniosku jest pozostawienie go bez rozpoznania (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z 3 czerwca 2020 r., I NWW 18/20).

Uwzględniając powyższe uwagi, argumentacja zaprezentowana przez SSN X.Y. w analizowanym oświadczeniu z 7 września 2023 r. przekonuje, że domaga się on wyłączenia w sprawie zawisłej przed Sądem Najwyższym w oparciu o zarzut braku niezawisłości, a więc na podstawie art. 26 § 2 u.SN. Wobec powołania się w analizowanym oświadczeniu na ww. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 8 listopada 2021 r., istnieją bowiem podstawy do uznania, że w istocie nie kwestionuje on swojego statusu jako sędziego Sądu Najwyższego, jednakże wyraża wątpliwości co do swojego *votum* (zdolności orzekania) z uwagi na procedurę nominacyjną. Tymczasem jak już wyżej wskazano, tak podniesione okoliczności wymagałyby badania procedury nominacyjnej SSN X.Y., co jest w świetle obowiązujących przepisów niedopuszczalne.

Odnosząc się przy tym do podnoszonych przez SSN X.Y. obaw dotyczących stabilności przyszłego orzeczenia, które ma być wydane przez Sąd Najwyższy z jego udziałem, podkreślić należy, że obecnie utrwalone i jednolite orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego przyjmuje, że sędzia, powołany na skutek wniosku obecnej (i poprzedniej) Krajowej Rady Sądownictwa, jest sędzią w rozumieniu prawa polskiego i europejskiego, a sąd z jego udziałem jest sądem w rozumieniu przepisów unijnych. Naczelny Sąd Administracyjny przyjmuje jednocześnie, że tylko wykazanie konkretnych przesłanek mogących świadczyć o braku niezależności lub bezstronności sędziego może prowadzić do innego wniosku, natomiast sama okoliczność powołania na urząd na wniosek obecnej Krajowej Rady Sądownictwa „pozostaje bez znaczenia” (tak m.in. postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego z: 30 sierpnia 2022 r., III FZ 311/22; 24 lutego 2022 r., III FZ 833/21; 15 marca 2022 r., III FZ 6/22; 30 marca 2022 r., III FZ 95/22). Dodatkowo w wyroku z 20 kwietnia 2023 r., II OSK 2539/22, Naczelny Sąd Administracyjny skonstatował, że sędzia powołany w powyższej procedurze przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej jest sędzią Rzeczypospolitej Polskiej i sędzią europejskim nawet wówczas, gdy procedura poprzedzająca jego powołanie mogła być dotknięta wadami.

Podobne stanowisko w kontekście analizowanej kwestii zajmuje także Sąd Najwyższy (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 stycznia 2023 r., I NWW 22/22; z 25 maja 2023 r., I NWW 172/23; z 1 sierpnia 2023 r., I NWW 279/23).

W rezultacie, w świetle poczynionych uwag żądanie SSN X.Y. o jego wyłączenie, jako obejmujące ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem powołania tego sędziego, na podstawie art. 26 § 3 u.SN należało pozostawić bez rozpoznania.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

(k.b.)

[ms]

